

THÔNG TIN CHUNG VỀ ODA NHẬT BẢN VÀ HOẠT ĐỘNG CỦA JICA TẠI VIỆT NAM

Văn phòng JICA Việt Nam

Tháng 10/2018

PHẦN 1: THÔNG TIN CHUNG VỀ ODA NHẬT BẢN VÀ JICA

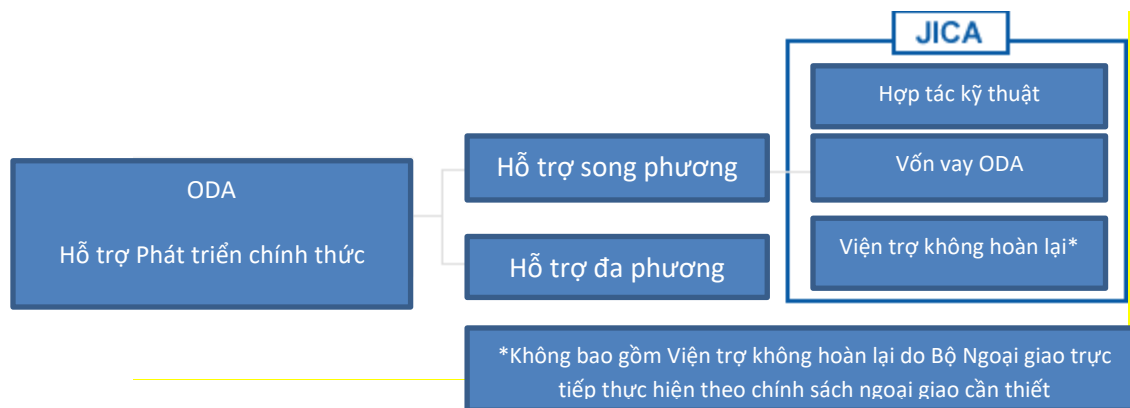
1. Hỗ trợ phát triển chính thức (ODA) là gì?

Hiện có nhiều tổ chức và các nhóm, bao gồm Chính phủ các nước cũng như các tổ chức quốc tế, tổ chức phi Chính phủ (NGOs) và các doanh nghiệp tư nhân, tiến hành hỗ trợ tài chính cho các nước đang phát triển vì mục tiêu phát triển kinh tế xã hội. ODA, theo định nghĩa của Ủy ban Hỗ trợ Phát triển của Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD), phải đáp ứng ba yêu cầu sau:

- Được Chính phủ các nước hoặc các cơ quan Chính phủ thực hiện
- Mục đích chính là thúc đẩy phát triển kinh tế và phúc lợi tại các nước đang phát triển
- Có các điều khoản ưu đãi với thành tố ưu đãi ít nhất là 25%

Ghi chú: Thành tố ưu đãi được dùng để đánh giá “mức độ ưu đãi” hay “độ mềm” của các điều khoản tài chính của một khoản vay. Tỷ lệ lãi suất càng thấp và kỳ hạn trả nợ càng dài thì thành tố ưu đãi càng cao, với ý nghĩa mang lại lợi ích nhiều hơn cho nước tiếp nhận khoản vay. Thành tố ưu đãi của một khoản viện trợ không hoàn lại là 100%.

ODA được chia thành hai nhóm lớn: Hỗ trợ song phương, là hỗ trợ được thực hiện trực tiếp với các nước đang phát triển, và Hỗ trợ đa phương, là hỗ trợ được tiến hành thông qua các tổ chức quốc tế. JICA thực hiện hỗ trợ song phương dưới các hình thức: Hợp tác Kỹ thuật, Vốn vay ODA và Viện trợ không hoàn lại*.

Link: <https://www.jica.go.jp/english/about/oda/index.html>

2. JICA là gì?

Kể từ khi tham gia Kế hoạch Colombo ⁽¹⁾ vào năm 1954, Nhật Bản đã thực hiện hỗ trợ tài chính và hỗ trợ kỹ thuật cho các nước đang phát triển thông qua ODA nhằm mục tiêu đóng góp cho hòa bình và sự phát triển của cộng đồng quốc tế, từ đó, giúp đảm bảo an ninh và thịnh vượng ⁽²⁾ cho chính Nhật Bản.

JICA chịu trách nhiệm quản lý tất cả hình thức ODA bao gồm: Hợp tác Kỹ thuật, Vốn vay ODA và Viện trợ không hoàn một cách thống nhất, đồng bộ, trừ các đóng góp cho các tổ chức quốc tế. JICA, một tổ chức thực hiện hỗ trợ song phương lớn nhất thế giới, hoạt động tại trên 152 quốc gia và khu vực với khoảng 100 văn phòng tại nước ngoài.

(1) Kế hoạch Colombo là tên một tổ chức quốc tế được thành lập năm 1950 để hỗ trợ sự phát triển kinh tế xã hội của các nước tại khu vực Nam Á, Đông Nam Á và Thái Bình Dương. Trụ sở chính đặt tại Colombo, Sri Lanka.

(2) Trích từ Hiến chương ODA, được sửa đổi vào tháng Tám năm 2003.

Tầm nhìn – Kết nối thế giới bằng lòng tin

JICA, cùng với các đối tác của mình, sẽ tiên phong trong việc kiến tạo niềm tin trên toàn thế giới, ước vọng cho một thế giới tự do, hòa bình và thịnh vượng, nơi mọi người có thể hy vọng về một tương lai tốt đẹp hơn và khai phá những tiềm năng đa dạng.

Link: <https://www.jica.go.jp/english/about/mission/index.html>

3. Các loại hình hợp tác của JICA là gì:

(1) Hợp tác kỹ thuật

Hợp tác kỹ thuật là một thuật ngữ bao quát được sử dụng để mô tả hỗ trợ thực tế của JICA cho các nước đang phát triển. Tùy thuộc vào từng dự án cụ thể, hợp tác kỹ thuật có thể bao gồm phái cử chuyên gia JICA, đào tạo cán bộ địa phương nhằm ‘nâng cao năng lực’, cung cấp thiết bị hoặc hỗ trợ tài chính.

Hợp tác kỹ thuật là một trong ba loại hình hỗ trợ phát triển chính của JICA.

Link: <https://www.jica.go.jp/project/english/index.html>

Để đáp ứng nhu cầu ngày càng đa dạng của các nước đang phát triển, Hợp tác kỹ thuật của JICA hỗ trợ phát triển nguồn nhân lực, hoạt động nghiên cứu và phát triển, phổ biến công nghệ và xây dựng khung thể chế cần thiết cho sự phát triển của các nền kinh tế và xã hội ở các nước

đang phát triển thông qua phái cử chuyên gia, tiếp nhận học viên và / hoặc cung cấp trang thiết bị.

Ngoài ra, để các nước đang phát triển có thể tham gia vào các hoạt động kinh tế cùng lúc với việc hình thành một xã hội ổn định thông qua nỗ lực của chính mình, điều quan trọng là các nước đang phát triển luôn ý thức được tư duy tự chủ. Những mục tiêu chính của Hợp tác kỹ thuật, việc tăng cường khả năng giải quyết vấn đề và tư duy tự chủ đạt được thông qua điều chỉnh nội dung hợp tác một cách phù hợp nhằm cùng với các nước đang phát triển ứng phó với các vấn đề đa dạng.

Link: https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/tech/projects/index.html

(2) Vốn vay ODA

Ở nhiều nước đang phát triển, cơ sở hạ tầng kinh tế và xã hội như điện năng, khí đốt, giao thông và các dịch vụ thông tin liên lạc đang ở mức kém phát triển.

Với nguồn vốn ưu đãi có lãi suất thấp và thời hạn trả nợ dài, các khoản vay ODA giúp các nước đang phát triển tài trợ vốn cho các nỗ lực phát triển đất nước.

Đặc điểm của các khoản vay ODA - Hỗ trợ quyền tự chủ của các nước đang phát triển

Quyền tự chủ rất quan trọng đối với tăng trưởng kinh tế và giảm nghèo ở các nước đang phát triển. Các khoản vay ODA, do gắn với yêu cầu hoàn trả nợ, khuyến khích sử dụng hiệu quả nguồn vốn vay và giám sát các dự án được tài trợ một cách thích hợp, từ đó củng cố quyền tự chủ của các nước đang phát triển trong tiến trình phát triển. Ngoài ra, do là hỗ trợ tài chính đi kèm với nghĩa vụ trả nợ, các khoản vay ODA không tạo gánh nặng tài chính lớn cho Chính phủ Nhật Bản đồng thời lại là một công cụ thực hiện hỗ trợ phát triển chính thức một cách bền vững.

Các lĩnh vực ưu tiên

Các tổ chức quốc tế và các quốc gia phát triển đang nỗ lực để đạt được các mục tiêu phát triển bền vững (SDGs). Theo Hiến chương Hợp tác Phát triển, các khoản vay ODA đang được tích cực sử dụng để hỗ trợ các lĩnh vực thúc đẩy chất lượng tăng trưởng, kiến tạo một xã hội hòa bình và an toàn, đồng thời ứng phó với các vấn đề toàn cầu.

** Hội nghị Thượng đỉnh Phát triển bền vững của Liên Hợp Quốc vào tháng 9 năm 2015 đã đặt ra các Mục tiêu Phát triển Bền vững (SDGs). Những mục tiêu này dự kiến sẽ thúc đẩy các sáng kiến nhằm giải quyết các mục tiêu thiên niên kỷ (MDG) chưa hoàn thành, cũng như giải quyết các vấn đề toàn cầu đang nổi lên, với quyết tâm mạnh mẽ rằng "không ai bị bỏ lại phía sau".*

Link:

https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/oda_loans/overseas/index.html

**** Gần đây, có một số bài báo đăng tải các thông tin không đúng về ODA Nhật Bản và các dự án vốn vay do JICA thực hiện tại Việt Nam, do đó, chúng tôi xây dựng tài liệu Hỏi & Đáp nhằm chia sẻ tới các bạn những thông tin chính xác, và tạo điều kiện để chúng ta có thể hợp tác chặt chẽ hơn trong thời gian tới. Các bạn có thể truy cập đường link sau trên website của JICA để có thêm thông tin chi tiết về bản Hỏi & Đáp:**

Link: <https://www.jica.go.jp/vietnam/vietnamese/office/others/faq.html>

(3) Viện trợ ODA không hoàn lại

Viện trợ ODA không hoàn lại là các loại hỗ trợ tài chính, trong đó ngân sách được cấp cho một nước đang phát triển để hỗ trợ các công trình xây dựng hoặc dịch vụ như mua sắm thiết bị và vật liệu cần thiết cho phát triển kinh tế và xã hội. Do Viện trợ ODA không hoàn lại là hỗ trợ tài chính không đi kèm với nghĩa vụ trả nợ, nó hướng tới các nước đang phát triển với mức thu nhập thấp.

Hỗ trợ này được dành cho các dự án phát triển thiết yếu trong công cuộc xây dựng đất nước như: xây dựng bệnh viện hoặc trường học và tăng khả năng tiếp cận nguồn nước an toàn để đáp ứng nhu cầu cơ bản của con người; cải thiện hệ thống thủy lợi để thúc đẩy phát triển cộng đồng và nâng cao năng suất nông nghiệp; xây dựng đường và cầu nhằm hình thành nền móng cho phát triển kinh tế - xã hội; xây dựng các công trình thúc đẩy bảo tồn môi trường; và phát triển nguồn nhân lực. Trong những năm gần đây, hỗ trợ này cũng được triển khai nhằm kiến tạo hòa bình, phát triển môi trường kinh doanh, phòng chống thiên tai và tái thiết sau thiên tai, và các biện pháp đối phó với biến đổi khí hậu. Trong trường hợp cần thiết, hướng dẫn kỹ thuật cho vận hành và bảo trì, v.v.. (cấu phần mềm) cũng được cung cấp nhằm quản lý bền vững các công trình và hệ thống khác có sử dụng nguồn vốn ODA.

Link: https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/grant_aid/about.html

Các loại hình Viện trợ ODA không hoàn lại (1) Viện trợ dự án (2) Viện trợ ngành (3) Viện trợ liên kết với một tổ chức quốc tế (4) Viện trợ thông qua hỗ trợ ngân sách (5) Viện trợ cho học bổng phát triển nguồn nhân lực;

Link: https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/grant_aid/types.html

(4) Hợp tác thông qua sự tham gia của người dân

Đáp lại yêu cầu của các nước đang phát triển, JICA đẩy mạnh các chương trình mà trong đó, nhiều tổ chức và cá nhân tại Nhật Bản tham gia các hoạt động hỗ trợ cùng với người dân địa phương nước sở tại.

Chương trình Tình nguyện viên của JICA (chương trình TNV)

Các chương trình tình nguyện viên của JICA hỗ trợ hoạt động của những công dân có mong muốn hợp tác trong lĩnh vực phát triển kinh tế - xã hội cũng như tái thiết các nước đang phát triển. Thông qua các hoạt động hợp tác này, các tình nguyện viên tham gia không những có thể đóng góp vào sự phát triển của các nước đối tác mà còn thu nhận được kinh nghiệm quý báu về tình hữu nghị quốc tế, hiểu biết lẫn nhau và mở rộng tầm nhìn ra quốc tế.

Được công nhận rộng rãi như một chương trình hợp tác quốc tế đại diện của Nhật Bản, chương trình TNV của JICA đã không chỉ nhận được sự ca ngợi cao từ các nước đối tác mà còn ngày càng nhận được nhiều sự khen ngợi ở Nhật Bản, nơi mà kỳ vọng dành cho các chương trình này cũng đang tăng lên.

Link: https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/citizen/volunteers.html

Chương trình Tình nguyện viên của JICA tại Việt Nam

Chương trình Tình nguyện viên JICA được bắt đầu tại Việt Nam vào năm 1995 trong các lĩnh vực: y tế, nông nghiệp, dạy tiếng Nhật, và hỗ trợ trẻ em khuyết tật. Từ năm 2001, JICA cử thêm các tình nguyện viên cao cấp (SVs) tới hỗ trợ các doanh nghiệp nhỏ và vừa hoặc các ngành công nghiệp phụ trợ.

Mối quan hệ giữa Nhật Bản và Việt Nam trong những năm gần đây đã đạt được những bước đi tích cực mới, và ngoài những nỗ lực và tiến bộ ở cấp nhà nước trong quan hệ kinh tế, mối liên hệ ở cấp cơ sở giữa các tình nguyện viên Nhật Bản và người dân Việt Nam đã góp phần làm sâu sắc hơn mối quan hệ giữa hai nước.

Các tình nguyện viên có kỹ năng và kiến thức sâu rộng để hoàn thành nhiệm vụ của mình theo yêu cầu của Chính phủ Việt Nam. JICA đã cử các tình nguyện viên trong nhiều lĩnh vực dựa trên sự thay đổi cơ cấu kinh tế tại Việt Nam và chuyên môn của các tình nguyện viên luôn được tiếp nhận một cách tích cực. Đây là lý do chương trình này đã được duy trì trong 23 năm qua, với khoảng 630 tình nguyện viên được cử đến 41 tỉnh và thành phố cho đến thời điểm này.

Hiện nay, các tình nguyện viên được cử sang hoạt động tại các khu vực mà Chính phủ Việt Nam đặt trọng tâm, như: 1. Phát triển nguồn nhân lực và công nghiệp; 2. Y tế và an sinh xã hội; 3. Phát triển nông nghiệp; 4. Dạy tiếng Nhật.

JICA luôn cố gắng tạo điều kiện cho các công dân Nhật Bản có tài năng, trình độ và có nguyện vọng được tham gia chương trình này.

**Bản đồ phân bố Tình nguyện viên JICA tại Việt Nam (bản cập nhật tháng 10/2018) và các thông tin chi tiết hiện có trên trang web tiếng Việt của JICA Việt Nam:*

Link: <https://www.jica.go.jp/vietnam/vietnamese/activities/volunteer.html>

Chương trình Đối tác Phát triển của JICA (JPP)

Chương trình Đối tác Phát triển của JICA (JPP) được bắt đầu triển khai vào năm 2002 để hỗ trợ và hợp tác với các hoạt động thực hiện dự án của các tổ chức phi chính phủ Nhật Bản, chính quyền địa phương Nhật Bản và các trường đại học Nhật Bản, theo đó, những kiến thức và kinh nghiệm tích lũy của họ được sử dụng cho hoạt động hỗ trợ các nước đang phát triển.

JPP là một chương trình hợp tác kỹ thuật được JICA thực hiện nhằm đóng góp vào sự phát triển kinh tế và xã hội của các nước đang phát triển ở cấp cơ sở, với sự hợp tác của các "Đối tác ở Nhật Bản", chẳng hạn như các tổ chức NGO, trường đại học, chính quyền địa phương và các đơn vị công.

Các mục tiêu chính của JPP như sau:

1. Đáp ứng nhu cầu đa dạng của các nước đang phát triển thông qua sử dụng kiến thức và kinh nghiệm của các Đối tác tại Nhật Bản cho các hoạt động hợp tác quốc tế
2. Tăng cường hợp tác giữa các cộng đồng ở các nước đang phát triển và Nhật Bản bằng cách thúc đẩy sự tham gia của công dân Nhật Bản vào các hoạt động hợp tác quốc tế
3. Khuyến khích công dân địa phương ở Nhật Bản sử dụng kiến thức, kinh nghiệm và công nghệ của họ cho các hoạt động hợp tác quốc tế, qua đó mang lại sức sống mới cho các cộng đồng người Nhật

Link: https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/citizen/partner.html

Chương trình Đối tác phát triển của JICA tại Việt Nam

Từ năm 2002, JICA Việt Nam đã triển khai 123 dự án (tính đến tháng 4 năm 2018) để cải thiện hệ thống cấp thoát nước, tăng cường năng lực phòng chống thiên tai, thiết lập hệ thống quản lý môi trường, hỗ trợ phát triển nông thôn, y tế, phát triển nguồn nhân lực trong các ngành công nghiệp phụ trợ v.v..

**Bản đồ phân bố các dự án thuộc Chương trình đối tác phát triển của JICA đang triển khai tại Việt Nam (bản cập nhật tháng 10/2018) và thông tin chi tiết hiện có trên trang web tiếng Việt của JICA Việt Nam:*

Link: <https://www.jica.go.jp/vietnam/vietnamese/activities/partnership.html>

(5) Hợp tác Công-Tư (PPP)

Những nỗ lực của JICA nhằm thúc đẩy quan hệ đối tác công-tư được tập trung chủ yếu vào, như đã đề cập ở trên, hoạt động hợp tác cải thiện môi trường kinh doanh ở các nước đang phát

triển và hỗ trợ phát triển cơ sở hạ tầng cũng như cải thiện các dịch vụ công thông qua PPP, theo đó, Chính phủ và khu vực tư nhân cùng chia sẻ các trách nhiệm liên quan. Cùng với ý thức về trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp (CSR) ngày càng trở nên rõ nét, ngày càng nhiều công ty Nhật Bản đang thực hiện các chương trình đóng góp xã hội và thành lập các doanh nghiệp BOP ở các nước đang phát triển, kêu gọi hợp tác mới giữa các dự án ODA và các hoạt động của khu vực tư nhân.

[1] Kinh doanh BOP (Cơ sở Kim tự tháp): Các hoạt động kinh doanh hướng đến bốn tỷ người trên thế giới đang sống trong cảnh nghèo đói, như người tiêu dùng, nhân viên và nhà sản xuất.

Link: https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/partnership/index.html

(6) Hợp tác theo đề xuất của các doanh nghiệp Nhật Bản (JEPP)

Trong những năm gần đây, các doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV) Nhật Bản đã tích cực tham gia vào phát triển kinh doanh ở nước ngoài, và Chính phủ Nhật Bản đã sửa đổi Khung Hỗ trợ DNNVV Nhật Bản trong hoạt động kinh doanh tại nước ngoài vào tháng 3 năm 2012, theo đó, JICA đã trở thành thành viên của hệ thống hỗ trợ toàn Nhật Bản cho phát triển DNNVV ở nước ngoài. Kể từ đó, JICA đã khởi xướng các chương trình hỗ trợ mở rộng hoạt động của các DNNVV ở nước ngoài và đã hỗ trợ hơn 100 doanh nghiệp theo các dự án này tính đến cuối năm tài chính 2013.

Link: https://www.jica.go.jp/english/publications/reports/annual/2014/c8h0vm000090s8nm-att/2014_38.pdf

(7) Cứu trợ thiên tai khẩn cấp

JICA cử các nhóm Cứu trợ Thiên tai Nhật Bản (JDR) và cung cấp cứu trợ khẩn cấp khi xảy ra thảm họa lớn, chủ yếu nhưng không giới hạn đến các khu vực đang phát triển, nhằm đáp ứng các yêu cầu của chính phủ các nước bị ảnh hưởng hoặc các cơ quan quốc tế.

Về hỗ trợ liên quan đến con người, Chương trình cứu trợ thiên tai của JICA cử đội cứu hộ, đội ngũ y tế, nhóm chuyên gia, Lực lượng phòng vệ Nhật Bản (Self-defense Force) và đội ứng phó với các bệnh truyền nhiễm.

Về hỗ trợ liên quan đến cơ sở vật chất, JICA cung cấp vật dụng khẩn cấp, chẳng hạn như chăn và lều nhằm hỗ trợ quá trình phục hồi.

Link: https://www.jica.go.jp/english/our_work/types_of_assistance/emergency.html

(8) Hoạt động nghiên cứu

Viện Nghiên cứu JICA tập trung vào hoạt động nghiên cứu, và đây là một phần quan trọng thuộc các dự án mà JICA thực hiện.

Mặc dù các nước đang phát triển đã tiếp nhận những chia sẻ và hỗ trợ quốc tế trong nhiều năm qua, vẫn chưa có câu trả lời cụ thể cho các vấn đề cố hữu của các quốc gia này, như: xung đột vũ trang, bất ổn kinh tế vĩ mô, nghèo đói và suy thoái môi trường. Viện Nghiên cứu JICA đã áp dụng bốn chính sách cơ bản với niềm tin rằng các chính sách này sẽ thúc đẩy nghiên cứu toàn diện về những vấn đề trên dựa trên lý luận và kiến thức cũng như kinh nghiệm và dữ liệu thực địa.

- 1) Hướng tới kết hợp quan điểm toàn diện
- 2) Hướng tới hòa nhập quá khứ và tương lai
- 3) Hướng tới làm sáng tỏ các trải nghiệm Đông Á
- 4) Hướng đến các hoạt động mở và hợp tác với cộng đồng quốc tế

Link: <https://www.jica.go.jp/jica-ri/research/policy.html>

PHẦN 2: HOẠT ĐỘNG TẠI VIỆT NAM

1. Đặc điểm của ODA Nhật Bản tại Việt Nam là gì?

Kể từ khi Nhật Bản nối lại Hỗ trợ Phát triển Chính thức (ODA) cho Việt Nam vào năm 1992, Chính phủ Nhật Bản đã và đang tích cực hỗ trợ đào tạo nguồn nhân lực, cải thiện chính sách và thể chế thông qua Hợp tác kỹ thuật cũng như xây dựng và trang bị cơ sở hạ tầng giao thông, cung cấp điện v.v. thông qua Hợp tác tài chính (bao gồm các khoản vay ODA và Viện trợ không hoàn lại) với mục tiêu đóng góp cho sự phát triển kinh tế xã hội của Việt Nam. Kể từ khi bắt đầu cung cấp ODA, đặc điểm nổi bật của ODA Nhật Bản chính là sự kết hợp chặt chẽ giữa Hợp tác kỹ thuật và Hỗ trợ tài chính nhằm đảm bảo sự hợp tác toàn diện và tính bền vững của các dự án.

2. Những lĩnh vực ưu tiên hợp tác của ODA Nhật Bản cho Việt Nam là gì?

Các lĩnh vực ưu tiên hợp tác của ODA Nhật Bản cho Việt Nam được xác định như dưới đây nhằm mục đích thúc đẩy sự tăng trưởng bền vững của Việt Nam:

- (1) Thúc đẩy tăng trưởng kinh tế và tăng cường năng lực cạnh tranh quốc tế (kiểm soát lạm phát, tái cấu trúc doanh nghiệp Nhà nước, tăng cường năng lực cạnh tranh ngành công nghiệp và đào tạo nguồn nhân lực, nâng cấp cơ sở hạ tầng v.v)
- (2) Hỗ trợ các đối tượng dễ bị tổn thương (giảm nghèo, thu hẹp khoảng cách phát triển, cải thiện các dịch vụ xã hội cơ bản; các đối sách với vấn đề môi trường và biến đổi khí hậu v.v)

- (3) Tăng cường Quản trị Nhà nước (cải cách pháp luật và hệ thống tư pháp, tăng cường chức năng và năng lực hành chính, thúc đẩy sự tham gia của người dân v.v)

**Sơ đồ các dự án của JICA đang thực hiện tại Việt Nam (bản cập nhật tháng 10/2018) đã có trên trang web tiếng Việt của JICA Việt Nam:*

Link: <https://www.jica.go.jp/vietnam/vietnamese/activities/projectmap.html>